

2. Заутер Закс С. Управление предприятием с ориентацией на окружающую среду / Закс С. Заутер // Проблемы теории и практики управления. – 1993. – № 1. – С. 110-116.
3. Национальная парадигма стабильного развития Украины / за заг. ред. акад. НАН України, д-р техн. наук, проф., засл. діяча науки і техніки України Б.С. Патона. – К. : Вид-во Ін-ту економіки природокористування та стабильного розвитку НАУ України, 2012. – 72 с.
4. Переходы и катастрофы: опыт социально-экономического развития / под ред. М.Н. Осипова. – М. : Изд-во Моск. Ун-та, 1994. – 237 с.
5. Проблемы стабильного развития Украины. – К. : Вид-во "БМТ", 2001. – 423 с.
6. Кудріна О.Ю. Плюси та мінуси процесів розвитку сучасної регіональної промислової політики / О.Ю. Кудріна // Економічний вісник Донбасу : наук. журнал. – Луганськ : Вид-во Луганськ. НУ ім. Тараса Шевченка. – 2013. – № 2 (32). – С. 75.
7. Управление маркетинговым потенциалом предприятия : монография / под ред. проф. Ю.Г. Лысенко, проф. Н.Г. Гузя. – Донецк : Изд-во "Юго-Восток. Лтд", 2005. – 352 с.

Квасний Л.Г., Паславська В.В. Роль економічного потенціала регіона в забезпеченні устойчивого розвитку економіки

Исследована роль економічного потенціала в забезпеченні устойчивого розвитку економіки регіона. Рассмотрены основные задачи, которые необходимо решить для обеспечения устойчивого экономического роста экономической системы (региона). Охарактеризованы основные принципы, которые способствуют решению имеющихся проблем на разных уровнях развития экономической системы Украины. Предложена концептуальная модель развития региона с определением основных и второстепенных связей между отдельными звеньями экономической системы и отдельными хозяйствующими субъектами и высшим управленческим руководством.

Ключевые слова: устойчивое развитие, экономический потенциал, экономическая система, регион, модель развития региона.

Kvasniy L.G., Paslavskaya V.V. The Role of the Economic Potential of the Region to Ensure Sustainable Economic Development

The role of economic potential in the sustainable development of regional economy is studied. The main tasks that should be addressed to ensure sustainable economic growth of the economic system (region) are researched. Some basic principles that contribute to solving these problems at different levels of economic development of Ukraine are characterised. The conceptual model of the region with the definition of major and minor connections between the various links in the economic system and individual economic subjects of management and senior management is offered.

Key words: sustainable development, economic potential, economic system, region, regional development model.

УДК 336.22+338.246.025.2

Здобувач О.Ю. Клепанчук¹ – Львівська КА

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Досліджено роль фінансової політики як інструменту регулювання економіки та інструменти фінансової політики. Розглянуто податкову політику як одну із складових частин фінансової політики, основні завдання податкової політики, податковий механізм, за допомогою якого здійснюється податкова політика. Зазначено чинники, під впливом яких відбувається формування і реалізація механізму фінансового регулювання. Визначено дві основні групи важелів реалізації механізму фінансового регулювання. Зроблено узагальнення стосовно того, що фінансове регулювання фінансових потоків має бути адекватним не тільки інтересам окремих економічних агентів, але і держави загалом, відповідати пріоритетним інтересам державної економічної та соціальної політики.

Ключові слова: фінансова політика, соціальна політика, механізм фінансового регулювання, податкова політика, податковий механізм, інструменти фінансової політики.

Постановка проблеми. Важливе місце в економічній політиці у сучасних умовах відводиться фінансовій політиці, оскільки вона має дієві інструменти і виконує важливі для держави і населення функції. Питання про роль фінансової політики як інструменту регулювання економіки є особливо актуальним сьогодні, коли виникла реальна потреба пошуку джерел виходу з кризи, боротьби з інфляцією, забезпечення належного життєвого рівня населення та стимулювання розвитку національного виробництва, оскільки всього цього можна досягнути у випадку її ефективного застосування. Тому важливо провести дослідження ролі фінансової політики як інструменту регулювання економіки.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Питання, які стосуються формування фінансової політики досліджували такі науковці, як: В. Базилевич [1], К. Базилевич [1], К. Баластрик [1], О. Гребельник [2], С. Львовичкін [3], В. Опарін [3], В. Федосов [3], С. Шумська [4], Т. Паєнтко [5] С. Юрій [6], А. Крисоватий [6], Т. Кошук [6] та інші. У своїх працях науковці досліджували проблеми поповнення державного бюджету та методи щодо мінімізації впливу фінансової кризи на податкове реформування в Україні. Також вчені зробили значний внесок у дослідження особливостей податкового регулювання у країнах світу, обґрунтування напрямів реформування оподаткування в Україні тощо. Водночас питання, які стосуються застосування інструментів фінансового регулювання в Україні, потребують подальших досліджень.

Метою роботи є дослідження ролі фінансової політики як інструменту регулювання економіки та обґрунтування шляхів вдосконалення фінансової політики України.

Виклад основного матеріалу. Фінансова політика – це урядовий вплив на економіку через оподаткування, формування обсягу і структури державних витрат з метою забезпечення належного рівня зайнятості, запобігання і обмеження інфляції та згубного впливу циклічних коливань [1]. Однією із складових фінансової політики держави є податкова політика.

Водночас податкова політика – це сукупність заходів держави в сфері побудови податкової системи та мобілізації податків до бюджету. А до основних завдань податкової політики належить забезпечення фінансовими ресурсами потреб держави для виконання покладених на неї функцій, а також сприяння становленню умов для активізації економічного зростання та підвищення суспільного добробуту.

Досягнення зазначених цілей досить складне завдання і потребує запровадження оптимальної структури податкової системи, чіткого визначення елементів оподаткування, контролю за правильністю, повнотою, своєчасністю сплати до бюджету, надання в необхідних випадках податкових пільг. Все це у підсумку складає податковий механізм, за допомогою якого здійснюється податкова політика.

Прийнята в Україні модель податкової системи не повною мірою відповідає сучасним викликам. Податкова система України була створена в період зміни політичних формацій, а розвиток ринкових умов господарювання на сучасному етапі трансформації економіки потребує підвищення ролі державного регулювання цими процесами, зокрема у сфері оподаткування підприємств.

¹ Наук.керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук

Основні засади фінансових відносин між державою та юридичними й фізичними особами країни закладаються під час формування податкового механізму та проявляються у процесі проведення податкової політики держави. За роки незалежності України механізми регулювання податкових відносин часто змінювались, оскільки інституційна діяльність в цьому напрямі є досить активною. Про це свідчать не тільки численні зміни та доповнення до основних законодавчих актів з оподаткування, але й зміна методологічних підходів до вирішення питань сплати податків. Однак такі зміни лише торкалися внутрішніх механізмів сплати того чи іншого податку. Ці законодавчі ініціативи не були спрямовані на створення ефективного загального державного механізму регулювання.

Що стосується основних недоліків податкової системи України, то до них потрібно віднести такі: громіздкість; складність; нестабільність податкового законодавства; недостатню узгодженість окремих законодавчих актів; неоднозначність тлумачень деяких податкових норм; незбалансованість прав та обов'язків суб'єктів податкових відносин; невраховування потреб та умов діяльності підприємств; недостатнє використання державними органами регулюючої функції податків; нерівномірний розподіл податкового навантаження; відсутність системного підходу до "податкової системи" як загальнодержавного важеля регулювання відносин оподаткування та розвитку суб'єктів господарювання; незручності для платників податків, які створюються при поданні звітності щодо нарахування чи перерахування податків, а також самій сплаті податків та інші.

Недоліки наявної системи оподаткування викликають негативно впливають на діяльність підприємств. Таке середовище посилює слабкі сторони підприємств, а існування несприятливих умов, які викликані дією факторів системи оподаткування, часто є однією з головних причин фінансових криз та банкрутства підприємств, що не сприяє проведенню ефективних соціальних трансформацій у суспільстві. На сучасному етапі розвитку наявна система оподаткування є стримуючим фактором розвитку економіки країни. Тому необхідність вдосконалення податкових взаємовідносин ні в кого не викликає сумніву. Водночас дискусійними є напрями та методи їх проведення.

Саме задля цього розроблялась податкова політика та її принципи, прийнято багато заходів у частині модернізації Державної податкової служби для перетворення її в орган демократичного державного управління. Однією з умов податкової реформи вважалось узгодження діяльності податкової служби з Податковим кодексом та вимогами Європейського Союзу.

Вдосконалення податкової системи набуває особливо важливого значення і є важливим аспектом суспільно-економічних перетворень в Україні. Відповідно, вдосконалення системи оподаткування, на погляд С. Львовичкіна [3], повинно здійснюватися, виходячи зі стратегічних цілей нашої держави – побудови конкурентоспроможної соціально орієнтованої ринкової економіки й інтеграції у європейське співтовариство. Отож, основними завданнями удосконалення податкової системи мають стати такі:

- Вдосконалення нормативно-законодавчої бази у сфері оподаткування, зокрема прийняття поправок до Податкового кодексу.

Пояснюється це тим, що нестабільність податкового законодавства істотно ускладнює процедуру планування та прогнозування майбутньої діяльності,

навіть на нетривалі періоди та погіршує адаптивні функції економічних агентів і збільшує ризики розвитку.

- Підвищення ефективності системи адміністрування податків.

За обтяжливостю для бізнесу податкова система України займає останні місця у міжнародних рейтингах конкурентоспроможності.

- Детінізація економіки.

Створюються штучні передумови для продовження діяльності неефективних підприємств або виробництва непридатних товарів і послуг. Підприємства, які ухиляються від оподаткування, посилюють власні конкурентні позиції не завдяки вдосконаленню управлінських і виробничих процесів, а внаслідок лобювання особливих відносин із владою.

- Варто запровадити відновлення спеціальних економічних зон (СЕЗ), територій пріоритетного розвитку (ТПР) і технопарків з метою розвитку та відродження депресивних регіонів.
- Обґрунтована система надання податкових пільг.

Результативність галузевих пільг є найменш ефективною, оскільки залежить від правильного визначення пріоритетних галузей. Надання податкових пільг молодим галузям є обґрунтованим; вони мають реальні можливості стати конкурентоспроможними і потребують державної підтримки та захисту від конкуренції з боку розвинених країн.

Отже, податкова система України потребує подальшого вдосконалення, що пояснюється таким: забезпечення використання конкурентоспроможності національної економіки значною мірою визначається ефективністю системи оподаткування. Зараз в Україні розпочався новий етап реформування податкової системи, що потребує теоретичного переосмислення проблем оподаткування. До 2018 року податкову політику буде реформовано на підставі Стратегії реформування податкової системи України [4].

Для того, щоб визначити чинники вдосконалення бюджетної політики на сучасному етапі економічного розвитку України, необхідно виділити такі основні її проблеми, як:

- незбалансованість зобов'язань і ресурсів на всіх рівнях бюджетної системи і надмірність боргового тягаря;
- неефективність і обтяжливості податкової системи;
- неефективність значної частини бюджетних видатків;
- перевищення державних потреб і зобов'язань;
- незавершеність формування ефективної системи управління державними фінансами.

Однією з найгостріших проблем фіскальної політики є фінансове наповнення бюджету та оптимізація витрат, особливо в період економічної кризи. Вдосконалення фіскальної політики повинно підвищити конкурентоспроможність економіки України, активізувати інноваційно-інвестиційну складову розвитку, позитивно вплинути на структурні процеси у реальному секторі економіки, чим забезпечити динамічне економічне зростання із підвищенням рівня та якості життя населення.

За формою впливу фіскальне регулювання належить до непрямих методів державного регулювання, що базуються не на прямому примушенні суб'єктів

господарювання, а на використанні їхніх економічних інтересів. Використовуючи інструменти фіскальної політики, держава створює умови, за яких економічним суб'єктам вигідно враховувати інтереси держави в процесі своєї діяльності і не вигідна опортуністична поведінка. Фіскальне регулювання не має самостійності відносно макроекономічної політики, тому будь-яку зміну в політиці супроводжує адекватна реакція фіскального регулювання.

Термін "регулювання" у широкому розумінні означає упорядковувати, вносити порядок, систему в якусь діяльність та встановлювати правильну взаємодію відповідних частин механізму. Державне регулювання розглядають як вплив держави на умови здійснення та інтенсивність господарських процесів. Головним завданням регулювання економічної системи є підтримання макроекономічної рівноваги у суспільстві [2].

Виходячи з особливостей фінансового потоку як об'єкта фіскального регулювання, фіскальне регулювання фінансових потоків визначимо як сукупність інструментів і важелів, за допомогою яких держава створює умови для мобілізації необхідного обсягу фінансових ресурсів та їх ефективного використання з метою забезпечення сталого економічного зростання.

Методологія фіскального регулювання фінансових потоків має враховувати такі їх характерні ознаки, як: рух у вартісній формі; цілеспрямованість, високий ступінь організованості; регламентованість та необхідність здійснення контролю за виконанням регламенту руху. Формування і реалізація механізму фіскального регулювання відбувається під впливом таких чинників:

- регуляторна система, яка визначається чинною владою та впливовими політичними силами;
- мотиваційна система, яку формують соціальні інститути;
- інформаційна система, насамперед доступність та достовірність інформації.

Вибір інструментів фіскального регулювання передусім визначається обраною моделлю розвитку ринку. Так, характерною рисою оподаткування у США є відносно помірний його рівень, однак і рівень витрат з боку держави на соціальну сферу також є помірним. Азіатські моделі розвитку ринку (Китайська, Японська) радикально відрізняються від американської та європейських, оскільки їх формування відбувалося під впливом інших культурних традицій та релігійних переконань. Це зумовлює перекидання соціальних гарантій переважно на роботодавців із відповідним формуванням системи оподаткування та бюджетних витратків.

Європейська модель розвитку ринку характеризується більшими гарантіями з боку держави, що супроводжується і вищим рівнем оподаткування. Найвищий рівень централізації ВВП характерний для Скандинавських країн, які відзначаються і найбільшим обсягом державного сектору та найвищими соціальними гарантіями [6].

Вибір вектора фіскального регулювання, застосування його інструментів визначається особливостями інституціонального середовища, а також фіскальних традицій, які склалися не одне десятиліття. Реалізація механізму фіскального регулювання передбачає використання двох основних груп важелів – бюджетних та податкових, дія яких реалізується через застосування відповідних інструментів. Будучи одними з найдієвіших, податкові інструменти є одними з найнебез-

печніших через специфіку коротко- та довготермінових наслідків їх впливу на економіку. Фіскальне регулювання фінансових потоків має бути адекватним не тільки інтересам окремих економічних агентів, але і держави загалом, відповідати пріоритетним інтересам державної економічної та соціальної політики.

Висновки. Таким чином, в Україні для переходу до стимулювальної бюджетної політики потрібно вирішити два, на перший погляд, взаємовиключні завдання – збільшення бюджетних доходів і зниження податкового навантаження до рівня, що сприяє зростанню виробництва. Це свідчить про складність використання фіскальної політики як регулятора економіки. Використання неадекватної фіскальної політики або чітка орієнтація на зарубіжний досвід може призвести до негативних наслідків.

Напрями вдосконалення бюджетної політики полягають у такому:

- оптимізація та скорочення переліку державних цільових програм. Це пояснюється тим, що в Україні існує понад 200 державних програм, пакет яких формується без належної ув'язки з головними пріоритетами держави, а фінансується вибірково;
- бюджетний процес повинен бути нерозривно пов'язаний із загальноекономічним плануванням у країні. Це потребує розробки системи середньотермінового бюджетного планування;
- розроблення економічних критеріїв для виділення бюджетних інвестицій;
- оптимізація структури витратків на розвиток освіти і науки. В умовах розвиненої ринкової економіки фінансування освіти треба розглядати як засіб зростання інтелектуального капіталу нації. Вища освіта є дуже важливим компонентом людського капіталу; розроблення та законодавче закріплення процедур вибору й перегляду пріоритетів фінансування наукової та науково-технічної діяльності;
- реформа міжбюджетних відносин на основі більш чіткого розмежування витратних і податкових повноважень між республіканським і місцевими бюджетами і формування нових систем фінансової підтримки регіонів;
- посилення бюджетного адміністрування власних доходів бюджетних установ;
- якісне вдосконалення казначейської системи виконання бюджетів;
- оптимізація державних витрат;
- створення ефективної системи управління державним боргом.

Також постійні наукові дослідження у сфері фіскальної політики необхідні, оскільки тільки податкова і бюджетна політики, що проводяться відповідно до соціально-економічних умов, що склалися в Україні, приведуть до позитивних результатів, які дадуть змогу досягнути стійкого економічного зростання і конкурентоспроможності національної економіки.

Література

1. Базилевич В.Д. Макроекономіка : підручник / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич, К.С. Балатрик; за ред. В.Д. Базилевича. – К. : Вид-во "Знання", 2007. – 703 с.
2. Гребельник О.П. Основи митної справи : навч. посібн. / О.П. Гребельник. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – 600 с.
3. Львович С. Реформування фінансової моделі як основа макроекономічної стабілізації в Україні / С. Львович, В. Опарін, В. Федосов // Економіка України : політико-економічний журнал С. 22-26.
4. Опарін В.М. Фінансовий потенціал України: методологічні засади визначення, кількісні параметри та напрями його нарощування / В.М. Опарін, С.С. Шумська; за заг. ред. А.І. Даниленка // Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації. – К. : Вид-во "Фенікс". – 2008. – Т. 1. – С. 77-98.

5. Паентко Т.В. Фискальное регулирование финансовых потоков / Т. Паентко // Фискальное регулирование социально-экономического развития государства в посткризисный период. – К. : Вид-во "ДКС Центр", 2011. – С. 28-42.

6. Юрий С.І. Сучасні тенденції розвитку європейського оподаткування та новітня парадигма податкової політики в Україні : монографія / С. Юрій, А. Крисоватий, Т. Кошук. – Тернопіль : Вид-во ТНЕУ, 2010. – 292 с.

Клепанчук О.Ю. Роль фискальной политики как инструмента регулирования экономики

Исследована роль фискальной политики как инструмента регулирования экономики и инструменты фискальной политики. Рассмотрены налоговая политика как одна из составляющих фискальной политики, основные задания налоговой политики, налоговый механизм, с помощью которого осуществляется налоговая политика. Отмечены факторы, под воздействием которых происходит формирование и реализация механизма фискального регулирования. Определены две основных группы рычагов реализации механизма фискального регулирования.

Сделано обобщенные относительно того, что фискальное регулирование финансовых потоков должно быть адекватным не только интересам отдельных экономических агентов, но и государства в целом, отвечать приоритетным интересам государственной экономической и социальной политики.

Ключевые слова: фискальная политика, социальная политика, механизм фискального регулирования, налоговая политика, налоговый механизм, инструменты фискальной политики.

Klepanchuk O.Yu. The Role of Fiscal Policy as the Instrument for Adjustment of Economy

The role of fiscal policy as an instrument of economic regulation and fiscal policy instruments is researched. Tax policy as one of the components of fiscal policy, the main task of tax policy, tax mechanism by which the tax policy is implemented, are considered. The factors that influence the formation and implementation of the fiscal adjustment mechanism are highlighted. Two main groups of leveraging the implementation of the fiscal adjustment mechanism are defined. Some generalizations are made concerning the fact that fiscal regulation of financial flows should be adequate not only for the interests of individual economic agents, but the state as a whole meet the priority interests of government economic and social policy.

Key words: fiscal policy, social politics, mechanism of the fiscal adjusting, tax policy, tax mechanism, instruments of fiscal policy.

УДК 338.24:330.332

Проф. В.В. Козик, канд. екон. наук;

доц. О.Ю. Ємельянов, канд. екон. наук;

доц. В.А. Гришко, канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка"

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Визначено поточний та стратегічний інвестиційний потенціал підприємств. Визначено загальні підходи та послідовність оцінювання інвестиційних можливостей машинобудівних підприємств. Побудовано моделі оцінювання поточного інвестиційного потенціалу машинобудівних підприємств з урахуванням обсягів та динаміки попиту на товари, які виробляють підприємства-споживачі машинобудівної продукції. Доведено, що вкладання машинобудівним підприємством інвестицій у розширення власних виробничих потужностей для задоволення поточного попиту на машинобудівну продукцію є доцільним лише за умови, якщо попит на товари у підприємств-споживачів даної машинобудівної продукції у майбутньому буде зростати неспадаючими темпами.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, машинобудівне підприємство, оцінювання, модель, попит на продукцію, споживачі машинобудівної продукції.

Постановка проблеми. Забезпечення стійкого економічного зростання будь-якої галузі економіки потребує, серед іншого, постійного вкладення інвестицій. Особливо це стосується вітчизняного машинобудування, що залишається провідною галуззю економіки, але більшість підприємств якого потребує масштабного технічного переоснащення на базі впровадження нових технологій та заміни застарілих основних засобів. Разом з тим, обмеженість обсягів інвестиційних ресурсів, що знаходяться у розпорядженні машинобудівних підприємств, зумовлює необхідність вибору пріоритетних напрямів інвестування їх розвитку та обґрунтування раціональних розмірів інвестицій за кожним напрямом, переважно у розроблення та виробництво інноваційних видів продукції.

Обґрунтування обсягів та напрямів інвестування кожного окремого підприємства повинно базуватися на оцінюванні його поточного та перспективного інвестиційного потенціалу, що визначатиме можливості суб'єкта господарювання залучати певні обсяги інвестиційних ресурсів та забезпечувати достатній рівень віддачі (насамперед фінансові результати) від їх вкладення. При цьому важливе значення має встановлення обґрунтованих обсягів інвестицій у ті напрями інвестування підприємства, де забезпечується найвищий рівень сподіваних фінансових результатів від здійснення інвестиційної діяльності. Водночас, такий підхід до оцінювання інвестиційного потенціалу суб'єкта господарювання повинен спиратися на відповідні методологічні засади, зокрема на методи та моделі збирання та оброблення необхідної інформації, на підставі якої можна отримати вірогідну оцінку рівня інвестиційних можливостей підприємства та розробити його інвестиційну програму.

Стан розроблення проблеми. Тепер у науковій літературі представлено достатньо багато підходів до оцінювання рівня економічного потенціалу підприємств та окремих його різновидів, зокрема інвестиційного потенціалу суб'єктів господарювання. При цьому існування альтернативних способів оцінювання економічних можливостей підприємств значною мірою зумовлено різним тлумаченням сутності категорії "економічний потенціал підприємства". Так, у роботі [1, с. 467] економічний потенціал підприємства розглядається передусім як сукупність наявних у нього ресурсів. У праці [2, с. 7-8] зазначається важливість наявності у підприємства, окрім відповідних ресурсів, також і здатності їх мобілізувати для виконання комплексу дій – компетенцій підприємства. У [3, с. 13] сутність економічного потенціалу підприємства трактується з позицій його здатності виконувати цілеспрямовану роботу. Окрім того, окремі науковці, зокрема автори праць [4, с. 124-127] та [5, с. 156], вказують на необхідність враховувати не лише наявні у підприємства ресурси та можливості, але й ті, які можуть бути ним додатково мобілізовані для досягнення певної мети. Це є особливо важливим для з'ясування сутності інвестиційного потенціалу підприємства, оскільки досить часто застосовувані ним інвестиційні ресурси надходять не лише із внутрішніх, але й із зовнішніх джерел.

Таким чином, головними об'єктами оцінювання економічного потенціалу підприємства і, зокрема, його інвестиційних можливостей повинні виступати наявні та такі, що можуть бути додатково залучені (набуті), ресурси і можливості, а також сподівані результати від застосування цих ресурсів та можливостей у процесі досягнення певних цілей господарської діяльності.